

Draaiboek
DOCENTEN

accio
arteveldehogeschool
centrum voor
creativiteit
innovatie en
ondernemingszin

HoGent
CENTRUM
VOOR
ONDERNEMEN

“When I was in college, guys usually pretended
they were in a band....
Now they pretend they are in a start-up.”

Ikea, Virgin, Microsoft, Apple,... grote namen, grote bedrijven. Allemaal opgestart door piepjonge ondernemers. Ook in Vlaanderen zijn er heel wat jongeren die niet kunnen wachten met ondernemen tot ze de schoolbanken verlaten hebben. En terecht. Want op jonge leeftijd bruisen ze van energie, zijn ze financieel nog niet afhankelijk van een eigen inkomen én hebben ze het lef om de platgetreden paden te verlaten.

Hoog tijd dus voor een hoger onderwijs dat ruimte laat voor de dromen en aspiraties van de ondernemers van de toekomst, en dat ondersteuning biedt aan diegenen die de sprong al tijdens hun opleiding willen wagen.

Student Ghentrepreneur heeft de voorbije jaren belangrijke stappen in deze richting gezet. De afgelopen 2 jaar werd met de steun van het Agentschap Ondernemen het brugproject 'Student Ghentrepreneur STEM' gerealiseerd. In dit project lag de focus zowel op studenten als op docenten. In wat volgt delen we graag onze aanpak en ervaringen met betrekking tot het docententrajec

In Gent heeft de samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden en stakeholders het ondernemende klimaat onder studenten en docenten alvast grondig hertekend. Wij zijn er dan ook van overtuigd dat wat wij doen impact heeft en hopen dat u deze mening deelt na het lezen van de komende bladzijden.

Het Student Ghentrepreneur-team

Ondernemingszin versus ondernemerschap

“Ondernemen” of “ondernemend zijn” wordt vaak begrepen in de meest strikte betekenis: het opstarten van een bedrijf. Discussies omtrent ondernemen zijn frequent te herleiden tot verschillen in semantiek. Om die reden lichten we graag enkele termen toe die doorheen dit draaiboek zullen gebruikt worden.

Ondernemingszin is het vermogen om in een bepaalde situatie kansen te zien en initiatieven te bedenken. Door optimale inzet van beschikbare middelen kunnen de nodige acties opgezet worden waardoor de waargenomen kansen gerealiseerd worden. Ondernemen is grenzen verleggen, iets nieuws scheppen, iets duurzaam voortbrengen dat tot de kwaliteit van het leven bijdraagt. (“Ondernemingszin (h)erkennen”, Els Bertrands & Ferre Laevers, 2003)

Ondernemerschap wordt in het rapport “Ondernemend leren en leren ondernemen. Pleidooi voor meer ondernemerschap in het onderwijs.” van de Koning Boudewijnstichting (2007) in een zeer brede betekenis gebruikt. Dit rapport introduceert drie vormen van ondernemerschap: zakelijk, sociaal en persoonlijk ondernemerschap. Zakelijk ondernemerschap is gericht naar de creatie van economische waarde via het opstarten van ondernemingen; het komt overeen met ondernemerschap in enge zin. Sociaal ondernemerschap gaat over initiatief nemen en vernieuwingen realiseren in een non-profit context; het betreft de creatie van maatschappelijke meerwaarde. Persoonlijk ondernemerschap slaat op het gedrag van individuen, die hun leven zelf in handen nemen en die bij hun werkgevers vernieuwingen realiseren. Dit stemt zowat overeen met het hier gehanteerde begrip ondernemingszin.

Ondernemend hoger onderwijs Gent

De kern van het Gentse model rond ondernemend hoger onderwijs ligt bij de Arteveldehogeschool, Hogeschool Gent & Universiteit Gent. Sinds 2011 heeft elk van deze onderwijsinstellingen een werking uitgebouwd rond ondernemingszin en innovatie. Deze omkadering stimuleert een ondernemende cultuur in de onderwijsinstelling en is gebaseerd op twee pijlers.

- De **instellingen stimuleren en faciliteren** de combinatie van studeren en ondernemen, o.a. door het aanbieden van het bijzonder statuut van student-ondernemer, business coaching op maat van individuele projecten, professionalisering van docenten.
- De **opleidingen stimuleren** de studenten om na te denken over ondernemerschap als carrièreoptie, en zorgen ervoor dat de studenten ondernemende competenties kunnen verwerven gedurende hun opleidingstraject.

De concrete vertaling van deze doelstelling verschilt echter afhankelijk van de eigenheid en verwachtingen van de betrokken onderwijsinstelling:

ACCIO (Arteveldehogeschool)

Het Artevelde Centrum voor Creativiteit, Innovatie en Ondernemingszin wil studenten en docenten van de Arteveldehogeschool inspireren, faciliteren en professionaliseren om creatief te denken en handelen en ondernemend en innovatief te zijn. ACCIO werkt hierbij zowel op de kennis, de vaardigheden als de attitudes van studenten en docenten en bouwt op die manier in de hogeschool aan een cultuur van innovatie door creativiteit en ondernemingszin.

De ACCIO community verenigt docenten, studenten, werkveldpartners, belanghebbenden uit de regio en internationaal. Als eenheid binnen de maatschappelijk verantwoorde onderneming die de Arteveldehogeschool wil zijn, neemt ACCIO ook sociaal en maatschappelijk verantwoord ondernemen mee als pijler in haar werking.

Binnen elke opleiding is er een ACCIO-opdrachthouder aangeduid die fungeert als klankbord en als ACCIO-ambassadeur. Hij of zij vertaalt de ACCIO-doelstellingen naar de specifieke opleiding en initieert creativiteit, innovatie en ondernemingszin, deelt zijn/haar expertise,... Daarnaast is er een overkoepelend ACCIO-kernteam dat onder de verantwoordelijkheid van de dienst Onderzoek & Dienstverlening valt.

Doorheen het jaar is iedere student welkom bij ACCIO voor ondersteuning bij de uitwerking van een idee, voor de aanvraag van het statuut kandidaat-student-ondernemer (opstart binnen 6 maand) of student-ondernemer (reeds gestart), voor advies bij opstart,... Tevens organiseert ACCIO voor de medewerkers en het beleid van de Arteveldehogeschool inspiratiesessies rond creativiteit, innovatie en ondernemingszin, worden brainstormen op aanvraag begeleid en worden train-the-trainer sessies rond creativiteit aangeboden.

De studentencoöperatie, ARTEpreneur, een pilootproject dat uitgewerkt wordt door de Arteveldehogeschool met steun van Agentschap Ondernemen en samen met partners Formaat en De Punt is een nieuwe stap in het doorgedreven stimuleren van ondernemerschap door de Arteveldehogeschool. Met oog voor de coöperatieve gedachte leren student-ondernemers van mekaar en worden ze begeleid tijdens de uitbouw van hun eigen project. Dit pilootproject wordt geproefdraaid tot en met 2016 om het aansluitend te verspreiden binnen het hoger onderwijslandschap in België.

Ondernemingszin leeft dus binnen de Arteveldehogeschool en dat bleef niet onopgemerkt: de Arteveldehogeschool behaalde als eerste Vlaamse Hoger Onderwijsinstelling in 2014 het Bijzonder Kwaliteitskenmerk Ondernemen van de NVAO voor de opleiding Bedrijfsmanagement. ACCIO kreeg bovendien de Belgische nominatie voor de Europese award Ondernemerschapsbevordering 2015.

Meer info: www.arteveldehogeschool.be/accio

Durf Ondernemen (Universiteit Gent)

Durf ondernemen is het expertisecentrum voor student-ondernemerschap van de Universiteit Gent. Als onderwijsproject valt het onder de directie onderwijsaanlegenheden. Durf ondernemen focust op drie terreinen:

- (1) Het informeren van zoveel mogelijk studenten over ondernemerschap. Hiervoor werkt het samen met de partners van Student Ghentrepreneur, en biedt het een aantal ondernemende vakken aan in het cursusaanbod van de Universiteit Gent.
- (2) Het beheer van het statuut van student-ondernemer en de coaching van de individuele student-ondernemers.
- (3) Het ondernemend maken van het onderwijs aan de UGent door het introduceren van ondernemende onderwijsvormen, het organiseren van vormingssessies voor onderwijzend personeel, de ontwikkeling van een test om ondernemerschap te meten.

Het doel van Durf Ondernemen is om zoveel mogelijk studenten correct te informeren over ondernemerschap als carrièreoptie, om zoveel mogelijk studenten ondernemende competenties te laten verwerven, en om de officiële student-ondernemers optimaal te begeleiden en te ondersteunen bij de uitbouw van hun onderneming.

Daarnaast wil Durf Ondernemen ook zoveel mogelijk drempels voor student-ondernemerschap wegwerken zoals de problematiek van het attest bedrijfsbeheer en de fiscale discriminatie van student-ondernemers vs. student-werknemers.

Meer info: www.durfondernemen.be

Centrum voor Ondernemen (Hogeschool Gent)

Het Centrum voor Ondernemen (CvO) stimuleert en faciliteert ondernemerschap en ondernemerszin bij de studenten en in het onderwijsbeleid van de HoGent. Het CvO realiseert dit door de **inspiratiebron** en **springplank** te zijn voor studenten en het **bindmiddel** tussen de verschillende actoren – naast studenten, lectoren en onderzoekers van HoGent, zijn dat bedrijven en andere externe partners.

De taak als inspiratiebron bestaat erin studenten via allerlei initiatieven te laten proeven van (aspecten van) ondernemerschap. Dat vertaalt zich onder meer in workshops en brainstormsessies voor studenten en/of lectoren en in participatie in samenwerkingsprojecten zoals Student Ghentrepreneur.

Het CvO als springplank uit zich concreet in eerstelijnsadvies, doorverwijzing en begeleiding van student-ondernemers en/of ondernemers die met specifieke vragen zitten omtrent de opstart en uitbouw van hun onderneming.

Het CvO heeft echter pas echt een bestaansreden als het erin slaagt om zijn functie als bindmiddel degelijk uit te voeren. Het CvO moet ertoe bijdragen dat businessideeën innovatiever en creatiever worden door die te confronteren met creatieve geesten uit niet-businessgerelateerde opleidingen. Het CvO slaagt daarin door rond bepaalde vragen lectoren van uiteenlopende opleidingen te engageren met wie multidisciplinaire studententeams worden gevormd zodat een ondernemersproblematiek vanuit verschillende invalshoeken wordt benaderd. Dat leidt dikwijls tot innovatieve oplossingen voor de organisatie die het probleem aanbracht en tegelijkertijd tot een verrijkende leerervaring voor de studenten, die via een dergelijke aanpak op een dynamische en spontane manier ertoe gedreven worden om over het muurtje te kijken en hun horizons te verruimen. Het CvO fungeert hier met andere woorden als de maïzena van de HoGent, die concrete problemen linkt aan opleidingen en specifieke expertise van lectoren en verschillende benaderingswijzen van de multidisciplinaire studententeams. Zo creëert het CvO zowel voor ondernemingen als voor de studenten een enorme meerwaarde.

In die optiek is het niet verwonderlijk dat het ondernemerschap waar CvO voor staat, per definitie **innovatief** is. Innovatie is immers inherent aan een multidisciplinaire aanpak, omdat de participanten gedwongen worden om buiten hun eigen denkkader te treden.

Het CvO gelooft daarnaast ook dat ondernemen in de 21ste eeuw niet anders kan dan rekening houden met milieu, mensenrechten, ethiek en sociale aspecten. Pure winstmaximalisatie, die deze aspecten negeert, wordt meer en meer afgestraft door de consumenten. Ondernemingen kunnen niet beweren dat ze geen uitstaans hebben met maatschappelijke problemen, want ze maken deel uit van die maatschappij. Het CvO heeft de expertise en kennis in huis om ook op dat vlak te adviseren en de juiste tools aan te reiken.

Meer info: www.centrum-voor-ondernemen.be

Eén visie, drie aanpakken

ACCIO

Centraal team voor begeleiding | opdrachthouders per opleiding | ARTEpreneur | creativiteit

CENTRUM VOOR ONDERNEMEN

Centraal team voor begeleiding | keuzevak Ondernemen | multidisciplinaire studentenprojecten

DURF ONDERNEMEN

Centraal team voor begeleiding | Leerlijn Ondernemen | inbedding ondernemerschap in opleidingen

Student Ghentrepreneur

Ondernemen en ondernemend zijn stopt echter niet aan de schoolpoort, integendeel. Daarom beslissen de 3 onderwijsinstellingen om op Gents niveau te gaan samenwerken. Samen met de Stad Gent, iMinds en Unizo Stichting Onderwijs & Ondernemen ontstaat zo Student Ghentrepreneur, een samenwerkingsverband dat de ondernemende studenten van Gent wil samenbrengen en ondersteunen via extra-curriculaire events. Oorspronkelijk gestart met 2 events per academiejaar krijgt Student Ghentrepreneur vleugels dankzij de steun van een brugproject gefinancierd door het Agentschap Ondernemen (Student Ghentrepreneur STEM). Ook het samenwerkingsverband breidt uit met partners als Voka, Vlajo, KBC, Xerius,...

Meer info: www.studentghentrepreneur.be

Docententraject Student Ghentrepreneur STEM

Infosessies & workshops

Naast de infosessies gericht op studenten, waarop de docenten steeds uitgenodigd werden, is een reeks van specifieke infosessies voor docenten uitgewerkt. Uitgangspunt: het aanreiken van informatie en tools die de docenten in staat stellen om ondernemingszin te herkennen en te stimuleren. Deze infosessies waren steeds toegankelijk voor alle docenten van de betrokken onderwijsinstellingen én voor geïnteresseerden van andere onderwijsinstellingen/organisaties.

Bij wijze van inspiratie geven we graag een overzicht van de georganiseerde sessies:

- **Seminarie onderwijskunde: 'Kan je ondernemerschap (aan)leren? Meten is weten!'**

Tijdens dit seminarie van een halve dag (voormiddag) lieten we eerst 2 plenaire sprekers aan het woord en werden nadien 2 parallelsessies naar keuze aangeboden. Alle sessies stonden in het teken van het herkennen, screenen en stimuleren van ondernemende competenties bij studenten hoger onderwijs.

Plenaire sessies:

- Het Ondernemersgen: heb jij het ook in je? - Josette Dijkhuizen
- Wat als Da Vinci een ondernemer was? - Jens Pas

Parallele keuzesessies:

- Ondernemerscompetenties screenen met het oog op ontwikkeling - Frederik Anseel
- Stimuleren van ondernemingszin bij studenten uit niet-economische richtingen - Bart Derre
- Het bijzonder kenmerk ondernemen van de NVAO voor NMCT Howest - Tim Vandendriessche

▪ **Studiedag Technopreneurship voor Iedereen**

Met het brugproject 'Technopreneurship voor iedereen' wil de Universiteit Gent op een structurele manier de brug slaan tussen technologisch en basiswetenschappelijk onderwijs en ondernemen. In dat kader werd een studiedag (namiddag) rond ondernemend hoger onderwijs georganiseerd, dit met medewerking van Student Ghentrepreneur. Doelstelling van dit event was lesgevers en de industrie samenbrengen om te kijken waar interacties mogelijk zijn om ondernemerschap te stimuleren. Tegelijk werden een aantal inspirerende praktijkvoorbeelden voorgesteld.

Deel 1: Creativiteit & innovatie stimuleren

- Brainstorm: 'Hoe kunnen we studenten aan de slag laten gaan met maatschappelijke en industriële uitdagingen op een manier die start-up creatie mogelijk maakt?'
Steve Stevens - Durf Ondernemen
- Tools en methodieken ter bevordering van creativiteit in de les
Jolien Coenraets - Durf Ondernemen

Deel 2: Ondernemerschap stimuleren

- Wat is ondernemend onderwijs?
Cédric Velghe - Faculteit psychologie - vakgroep Personeelsbeleid, arbeids- en organisatiepsychologie
- Kenmerken van technopreneurial onderwijs
Jolien Coenraets - Durf Ondernemen
- Good practice: industrial design
Ludo Poelaert - Faculteit Ingenieurswetenschappen en architectuur - vakgroep Industrieel systeem - en productontwerp
- Good practice: computerwetenschappen
Jolien Coenraets - Faculteit Ingenieurswetenschappen en architectuur - vakgroep IBCN

[Meer info over Technopreneurship voor Iedereen.](#)

- **Learn Do Share**

Learn Do Share is een methodologie die vooral gericht is op innovatie. Kern van de filosofie is leren ('learn') van elkaar, doen ('do') via prototyping om tot slot de opgedane kennis te delen ('share'). De methodologie werd reeds met succes opgenomen in veel universiteiten, hogescholen & non-profit organisaties: Colombia University, de VN, de Deense overheid,...

Twee vooraanstaande sprekers van Colombia University kwamen naar Gent om onze docenten vertrouwd te maken met de methodologie en samen met hen te kijken naar mogelijkheden tot innovatie binnen lessen en de onderwijscontext in het algemeen:

- **Lance Weiler** - ondernemer, vooruitstrevend denker en docent aan de Columbia University met een immense passie voor storytelling.
- **Dr. David K. Park** - Decaan strategic initiatives aan de Columbia University en oprichter van meerdere technologische bedrijven.

[Meer info over Learn Do Share.](#)

- **Workshop Ondernemend onderwijs in de opleiding Ergotherapie**

Ondernemen en ondernemend zijn worden nog te vaak eenzijdig geassocieerd met puur commerciële doelstellingen ('winst maken'). De term dekt echter veel meer en andere ladingen. Vooral binnen niet-economische opleidingen als de gezondheidszorg is een bewustmaking hiervan van groot belang. Daarom organiseerden we binnen het project een heel specifiek event gericht op docenten uit de opleiding Ergotherapie met als doel hen wegwijs te maken binnen ondernemend hoger onderwijs en de Europese doelstellingen in dat kader.

Spreker: Matthijs Van der Want – Centrum voor Ondernemen HoGent

- **Workshop ENTREspiegel**

"ENTRE-Spiegel" staat voor ENTREPRENEURIAL Spiegel. Het is een wetenschappelijk gevalideerd online zelfbeoordelingsinstrument dat ingezet wordt om de ondernemende competenties van studenten in kaart te brengen. Op die manier wordt het herkennen van deze competenties een stuk makkelijker en kan ook een duidelijk beeld gegeven worden van de werkpunten in de begeleiding van deze studenten.

De eerste ENTRE-Spiegel werd in 2007 ontwikkeld en was vooral gericht op startende ondernemers. De 2.0 versie voorziet in een breder gebruik en neemt onder andere ook de student (ondernemer) en de herstarters mee in het voorbereiding en begeleiding naar ondernemerschap. Tijdens de workshop werd aan de docenten heel concreet uitgelegd hoe de ENTREspiegel werkt en waarvoor de tool in het kader van lessen en opdrachten kan ingezet worden.

Spreker: Leen Mestdagh – Unizo Stichting Onderwijs & Ondernemen

[Meer info over de ENTREspiegel](#)

▪ **Workshop Design Thinking**

‘Design thinking’ is een methode die je helpt om producten of services te ontwikkelen die de problemen van je eindgebruiker op een zo goed mogelijke manier oplossen. In deze methode staat empathie met de klant centraal, net als interactief werken en veel feedback vragen. Als we kijken naar onderwijsinstellingen die succesvol ondernemerschap integreren in hun onderwijs, dan zien we dat design thinking zo goed als altijd een rol speelt in het proces. Het leek ons dan ook noodzakelijk om onze docenten vertrouwd te maken met deze methodiek tijdens een zeer praktische workshop.

Spreker: Jolien Coenraets – Durf Ondernemen

[Meer info over Design Thinking](#)

[Design Thinking for Educators - Ideo](#)

▪ **Slotcongres**

Tijdens het slotcongres ‘Ghentpreneur – The Conference’ werd het Gentse ecosysteem aan een publiek van docenten, overheden & beleidsmakers voorgesteld. De resultaten & conclusies van het project Student Ghentpreneur STEMT werden toegelicht en er werd een link gelegd naar andere projecten en initiatieven die binnen het Gentse ecosysteem werden ontwikkeld. Een aantal (buitenlandse) plenaire sprekers zorgen voor extra kadering.

Meer info over programma & sprekers: www.ghentpreneur.be

Docenten aan het woord

Docenten overtuigen om infosessies bij te wonen is omwille van hun drukbezette agenda geen eenvoudige opdracht. Bovendien is het niet meteen duidelijk wat de werkelijke impact is van deze sessies. Daarom interviewden we een aantal docenten met als doel te polsen naar hun verwachtingen en noden op vlak van ondernemend hoger onderwijs. Zij vertellen graag wat zij doen om ondernemingszin en ondernemerschap in te bouwen in hun lessen en welke rol Student Ghentpreneur voor hen kan spelen.

Karolien Huylebroek is als docente in de opleiding Pedagogie van het Jonge Kind aan de Artveldehogeschool verantwoordelijk voor de module ‘Profilering als ondernemer’. Binnen deze module worden studenten gedurende 10 weken begeleid in het opzetten van een eigen onderneming. Dat verloopt via probleemgestuurd onderwijs wat wil zeggen dat de studenten worden getriggerd en aangezet om zelf kennis te vergaren. De zevensprong is een speciale onderwijsmethodiek waarbij in kleine groepjes telkens verschillende rollen toebedeeld worden. De

ENTRE-Spiegel wordt gebruikt om na te gaan of en hoe ondernemend men zich voelt in die rollen. Er loopt ook een project rond 'solliciteren met storytelling', nadat er vorig jaar ook al 'starten met storytelling' werd opgezet, specifiek voor studenten die met een eigen zaak willen starten.

Karolien zet vooral in op competenties als leren reflecteren en innoveren. Zij gebruikt vaak het Business Model Canvas om studenten te stimuleren en te ondersteunen als ze een idee hebben. Ook externe expertise inzetten in de begeleiding van studenten is belangrijk, bijvoorbeeld een workshop rond de opmaak van het financieel plan door het Agentschap Ondernemen.

Student Ghentrepreneur biedt Karolien als docent een meerwaarde door de samenwerking met anderen/partners. "Het verplicht je om naar buiten te treden en niet binnen je onderwijsinstelling te blijven." Momenteel zijn het wel nog teveel losstaande initiatieven. Met een groep docenten een traject van een aantal weken volgen is volgens haar ideaal, het stimuleert je om zelf aan je ondernemingszin en ondernemerschap te werken.

Tips van Karolien:

- Het is belangrijk dat je als docent een (ondernemend) **netwerk** opbouwt en op de hoogte blijft van nieuwe tools en methodieken.
- De fase van 'ik heb een idee' moet bij jongeren nog meer ondersteund worden. In Denemarken wordt hiervoor met **incubators** gewerkt. Docenten en studenten gaan er samen aan de slag en er wordt op maat gewerkt.

Saskia Westerduyn is verbonden aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) van de HoGent. Zij ijvert om ondernemingszin, de zin om te ondernemen, aan studenten mee te geven. Dit doet ze onder meer via het vak 'Initiatie Werkveld' in derde bachelor Vormgeving en Design. Daar nodigt ze ondernemers en mensen van (werkveld)organisaties uit om testimonials te geven. Ze introduceert bij haar studenten bovendien het Business Model Canvas. Voor hun eindwerk moeten studenten in groepjes een businessplan maken en een zaak opstarten. Daarnaast zet Saskia UNIZO-peterschapsprojecten op en is er het jaarlijkse Master-seminarie "Hoe communicatie vormgeven?". Met het project 'KASK Design Affairs' leert ze studenten om hun producten te vermarkten, inclusief het opmaken van een businessplan met een terugverdienmodel.

Aan de universitaire opleidingen marketing en communicatie geeft Saskia 'Design Thinking' om intrapreneurship bij studenten aan te wakkeren. "Want het is een fabeltje dat ondernemen altijd gelijk staat aan een BTW-nummer hebben".

Ook duurzaam ondernemen staat bij Saskia hoog op de agenda. Niet alleen in de ecologische zin maar vooral in de zin van toekomstgerichtheid: "studenten moeten een weg kunnen uitzetten, een focus kunnen leggen van waar ze naartoe willen".

Student Ghentrepreneur biedt voor Saskia vooral mogelijkheden om studenten meer te laten samenwerken over de instellingen heen, het samenbrengen van de creatieve economie met de kenniseconomie.

Tips van Saskia :

- Neem **zélft het initiatief** om ondernemingszin in je klas/school binnen te brengen.
- Een **hands-on aanpak** werkt. Ex cathedra lesgeven is voorbij. Je moet studenten de praktijk laten proeven en ondervinden en hen nog meer in contact brengen met het werkveld.
- **Verbinden** is belangrijk: studenten samenbrengen in gemeenschappelijke opdrachten, zoals dat bijvoorbeeld in de Kolding University in Denemarken gebeurt.
- Het belang van **netwerken** moet aan alle studenten aangeleerd worden.

Pieter Demeyer is docent in de bacheloropleiding Lager Onderwijs aan de Arteveldehogeschool. Pieter is geboeid door inhouden rond creativiteit, innovatie en ondernemingszin en volgde hierover in Griekenland een Comenius-cursus. Vooral het creatief denken wordt in een aantal vakken van de lerarenopleiding gestimuleerd en ontwikkeld, bijvoorbeeld bij muzische vorming.

“Het is belangrijk voortdurend kleine aasjes uit te zetten. Maar het is vrij moeilijk om dat volledig in te bedden in het curriculum”, vindt Pieter. In het vak “Profilering” probeert hij vooral om studenten te laten werken rond een idee dat echt bij hen leeft. De aan dit vak verbonden profileringsprijs besteedt bovendien aandacht aan drie ‘ondernemende’ competenties, beoordeeld door een jury.

Pieter is ook gecharmeerd door wat Arnoud Raskin doet met de [Mobile Schools](#). Het is een vorm van ondernemingszin en ondernemerschap die voor veel onderwijzers in opleiding exemplarisch is. Als student is Raskin met zijn idee niet binnen de kaders van de school of van zijn opleiding gebleven. Door halsstarrig aan zijn idee vast te houden is hij er in geslaagd om een prachtig verhaal op te bouwen.

Tips van Pieter:

- De ENTRE Spiegel is een goed instrument om ook voor jezelf, als docent, te zien hoe je ondernemend voor een klas kan staan.
- Studenten zouden minimaal een half jaar een **andere omgeving** moeten opzoeken dan het onderwijs. Vaak stoppen studenten met de jeugdbeweging wanneer ze hogere studies aanvatten. Dat is jammer omdat dat ze daar dingen zoals initiatief nemen leren.
- Een **flexibeler opleidingsaanbod**: zo creëer je bij studenten een ondernemende houding. Ze beslissen zelf om nog andere dingen te doen. Zo onderbouw je voor studenten in de (leraren)opleiding de mogelijkheid om initiatief te kunnen nemen.

Communicatie

Voor de communicatie binnen Student Ghentpreneur STEMt ontwikkelden we verschillende media, telkens volledig in de huisstijl van het project:

- Website: www.studentghentrepreneur.be
- Facebookpagina: www.facebook.com/StudentGhentrepreneur
- Twitterpagina: www.twitter.com/StudGhentrepren

Op de website staat alle informatie over het project en wordt de eventagenda steeds up to date bijgehouden. Op de facebook- & twitterpagina worden de events gedeeld en verschijnen allerhande artikels/weetjes over onze eigen student-ondernemers en andere rolmodellen. Ook in deze content hebben we extra oog voor STEM- & vrouwelijke ondernemers.

Elke betrokken onderwijsinstelling engageert zich om de input van de centrale pagina's over te nemen op de eigen website en facebook- en twitterpagina's. Ook aan onze partners en student-ondernemers vragen we belangrijke info en/of artikels via hun kanalen verder te verspreiden.

Tot slot verspreiden we 4x per jaar een nieuwsbrief met info rond het project Student Ghentrepreneur. Via de website kan iedereen zich vrij inschrijven op deze nieuwsbrief. Ook hier wordt de gebruikte inhoud verder gedeeld binnen de betrokken onderwijsinstellingen en in de eigen nieuwsbrieven gericht aan docenten overgenomen.

Ondanks deze communicatie-inspanningen blijft het voor docenten en beleidsmakers binnen de onderwijsinstellingen vaak nog onduidelijk hoe sterk ondernemerschap leeft onder de studentenpopulatie. Daarom worden alle student-ondernemers op het einde van elk academiejaar extra in het licht gezet. Dit doen we enerzijds door voor elke student-ondernemer een vlag te maken met daarop zijn/haar logo & naam. Deze vlaggen worden tijdens ons slotevent op een centrale plaats opgehangen. Anderzijds worden alle student-ondernemers ook met een kort artikel over hun onderneming vermeld in een gelegenheidsbrochure. In ons eerste werkjaar was dit een krant, tijdens het tweede werkjaar een compact boekje. Deze brochures worden tijdens het slotevent onder alle aanwezigen verdeeld en nadien ter beschikking gesteld van docenten & beleidsmakers.

Disseminatie

Om een werkelijke impact te creëren is kennisdeling- & overdracht onontbeerlijk. Student Ghentrepreneur engageert zich dan ook graag op dit vlak via verschillende kanalen:

▪ **Forum OHO (Ondernemend Hoger Onderwijs)**

In samenwerking met de andere partners in het forum OHO werd gewerkt aan een beleidsdocument dat een drietal knelpunten van onze werking aangeeft.

1. De problematiek van het attest bedrijfsbeheer. De meeste studenten die in een bacheloropleiding zitten moeten dit kunnen voorleggen om te kunnen starten; eenmaal ze afstuderen hebben ze dit niet meer nodig. Het is niet heel motiverend om inspanningen te moeten doen voor een attest dat ze op termijn niet meer nodig hebben. Door het attest ook te

kunnen uitreiken na het slagen voor een opleidingsonderdeel uit de opleiding van de student ontstaat er een win-winsituatie. De studenten verwerven een aantal creditpunten voor hun opleiding, ze verwerven een aantal nuttige ondernemerscompetenties waardoor zij beter voorbereid zijn om te starten en bovendien mogen ze starten nog voor ze afgestudeerd zijn.

2. De problematiek van de fiscale discriminatie van student-ondernemers vs. student-werknemers. De eersten kunnen maar 1500 euro per jaar verdienen met behoud van alle rechten, terwijl de laatsten meer dan 6000 euro kunnen verdienen zonder rechten te verliezen. Dit is een discriminatie die best zou weggewerkt worden.
3. De precare toestand van ondernemersinitiatieven in het hoger onderwijs. Deze initiatieven worden gedragen door vrijwilligers en hangen in een aantal gevallen af van subsidiëring via brugprojecten van het Agentschap Ondernemen. Wij pleiten voor een meer structurele oplossing om ondernemend hoger onderwijs te stimuleren.

▪ **Student Ghentrepreneur STEMt als goede praktijk**

Wanneer één van de partners binnen het project gevraagd wordt om in binnen- of buitenland een presentatie te geven over de eigen werking wordt het project Student Ghentrepreneur STEMt steeds als goede praktijk voorgesteld. Op die manier willen we aantonen dat een samenwerking tussen kennisinstellingen een belangrijke stap in de richting van ondernemend hoger onderwijs is. Bovendien leren we door deelname aan seminars en congressen zelf ook veel van binnen- & buitenlandse voorbeelden en kunnen we onze eigen werking bijsturen op basis van deze insteek.

Een kort overzicht van interessante congressen/seminaries waar we aan deelnamen:

- Onderwijsdag Erasmushogeschool Brussel
- European Networking Conference on Entrepreneurial Education (VIA University College – Denemarken)
- Night Shift Gent
- ...

Conclusie & tips

Docenten overtuigen om infosessies bij te wonen is omwille van hun drukbezette agenda geen eenvoudige opdracht. Bovendien is het niet meteen duidelijk wat de werkelijke impact is van deze sessies. Uit de gesprekken met docenten bleek bovendien dat er al heel wat ondernemende initiatieven bestaan die nog niet of onvoldoende bekend zijn bij collega's. Het lijkt ons dan ook aangewezen om docenten in de toekomst op een meer persoonlijke manier te benaderen.

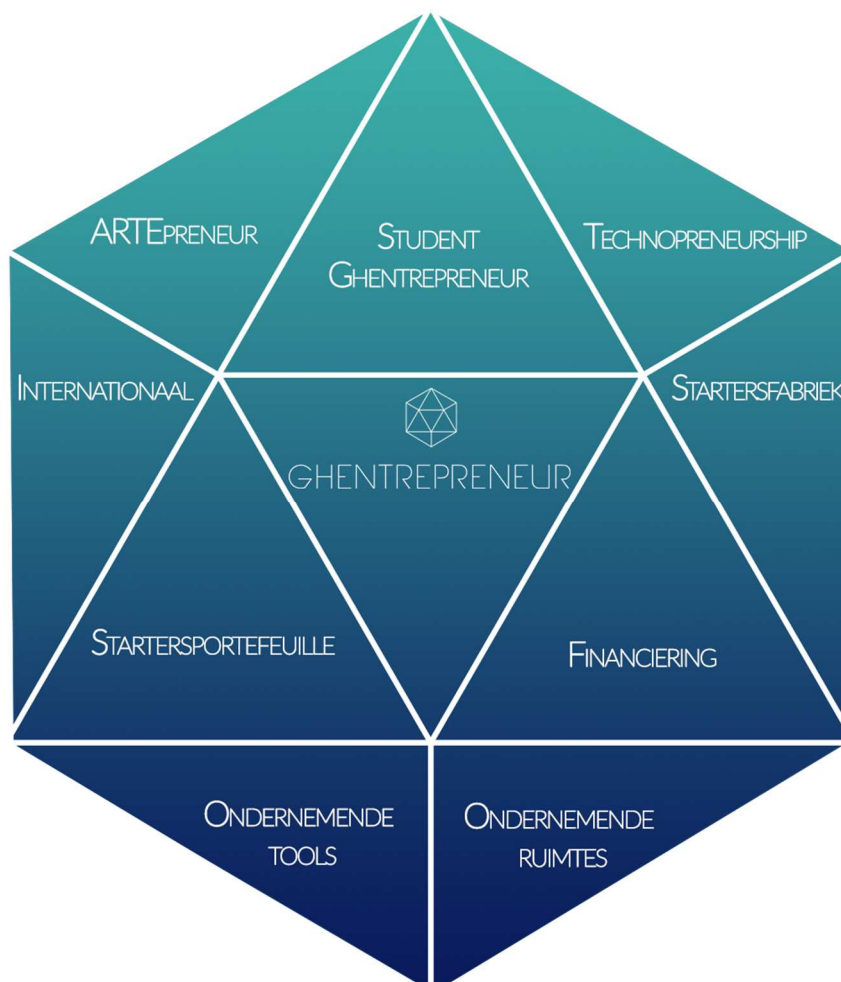
Tips:

- Het tijdstip en de locatie van een workshop zijn heel bepalend voor docenten. Uit onze ervaringen blijkt dat workshops over de middag (tussen 12u & 14u) best werken en dit liefst op de eigen campus/faculteit.

- Workshops in groep zijn zeker goed maar om een echte mentaliteitswijziging te bewerkstelligen is een persoonlijke benadering van de docenten aanbevolen.
- Docenten krijgen niet graag veel mails, probeer dus de info zoveel mogelijk te bundelen.
- Docenten willen bruikbare informatie en tools aangereikt krijgen.
- Rolmodellen zijn heel belangrijk. Docenten kunnen zeker ook geïnspireerd raken door het ondernemende verhaal van een student. Een praktische case blijft immers veel beter hangen.
- Breng docenten met elkaar in contact zodat ze onderling tips en ervaringen kunnen uitwisselen.

Ondernemend ecosysteem Gent

De werking van Student Ghentrepreneur heeft de start-upscène in Gent grondig hertekend. Ondernemingszin en ondernemerschap leven sterker dan ooit bij de studentenpopulatie en in de rand zijn allerhande initiatieven ontstaan om student-ondernemers te helpen en begeleiden (studentenverenigingen Flyse & Aerey, de startupgarage van iMinds, startit@KBC, de startersfabriek van de stad Gent, de verkiezing van de Gentse student-ondernemer van het jaar, ...). Niet elke student en niet elke student-onderneming heeft echter dezelfde noden. Een rijk ecosysteem met onderwijsinstellingen, overheden en stakeholders zorgt ervoor dat elke ondernemende student op de best mogelijke manier geholpen wordt. Student Ghentrepreneur fungeert in dit ecosysteem als centrale speler met links naar alle andere initiatieven.

- De **studentencoöperatieve ARTEpreneur** laat studenten toe om commerciële activiteiten te ontplooiën zonder hierbij zelf een onderneming te moeten oprichten.
 - **Technopreneurship** wil alle studenten uit de STEM-opleidingen helpen bij het bouwen van hun eerste product-prototype met businessplan in het kader van hun opleiding.
 - **Internationaal:** Vlaanderen is klein en groeibedrijven kunnen niet anders dan internationaal actief zijn. Student Ghentrepreneur biedt hulp aan bij de eerste stappen in dit proces.
 - De **startersfabriek** wil alle startende ondernemers uit de stad Gent begeleiden in de eerste jaren van hun onderneming. De startersfabriek krijgt op termijn een fysieke locatie in het centrum van Gent.
 - De **startersportefeuille** brengt commerciële aanbieders van diensten voor starters tot bij de studenten. Startende studenten kunnen een (virtuele) startersportefeuille aanvragen waarmee ze dan die dienstverlening kunnen betalen.
 - **Financiering:** Student-ondernemingen die klaar zijn om te groeien hebben ook nood aan financiële middelen. We laten onze student-ondernemers pitchen voor financiers en proberen hen op die manier vooruit te helpen.
 - **Ondernemende tools:** welke ondernemerscompetenties bezitten de student-ondernemers en naar welke moeten ze op zoek bij collega's/partners. Verschillende tools bieden een antwoord op deze vraag.
- Ondernemende ruimtes:** Studenten die echt van start gaan hebben nood aan een fysieke plaats om hun activiteiten te kunnen ontplooiën en te kunnen groeien. In samenwerking met een aantal partners worden deze faciliteiten aangeboden bv FabLab voor de ontwikkeling van prototypes.

Conclusie

Student Ghentrepreneur is na vier jaar werking een sterk merk geworden in de Gentse regio en heeft een observeerbare impact op de Gentse studenten, hun docenten, en het Gentse ondernemende ecosysteem. We zijn er dan ook van overtuigd dat inzetten op ondernemende competenties binnen de onderwijsinstellingen enerzijds en een samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden en stakeholders anderzijds rendeert. De student-ondernemingen van de laatste vier jaar beginnen een zichtbare invloed te krijgen op de lokale economie en Student Ghentrepreneur wordt ook op Vlaams en federaal niveau opgemerkt.

Het werk in Gent is echter nog niet af. De fundering is gelegd en is stevig maar nu moet het gebouw opgetrokken worden: ondernemende competenties moeten verder structureel ingebed worden in de verschillende opleidingstrajecten, er moeten nog meer studenten geholpen worden op de weg naar het zelfstandig ondernemerschap, en het regelgevend kader dat van toepassing is op student-ondernemers moet aangepast worden aan de noden van de student-ondernemers.

Meer info?

Evelyne Verhovert (Projectcoördinator)– ACCIO Arteveldehogeschool

evelyne.verhovert@arteveldes.be

Steve Stevens – Durf Ondernemen UGent

steve.stevens@ugent.be

Pol Bracke – Centrum voor Ondernemen HoGent

pol.bracke@hogent.be

Mathias Vandewyngaerde – Dienst Economie Stad Gent

mathias.vandewyngaerde@stad.gent

Leen Mestdagh – Stichting Onderwijs & Ondernemen

leen.mestdagh@unizo.be

Lisa Pattyn – iMinds

lisa.pattyn@iminds.be

